

CIV-CARE Poo1
SUB-POSITIONPAPER 004-02

MACHTSCONCENTRATIE EN SYSTEEMOVERBELASTING

Documentcode:

CIV-CARE_Poo1_SHPP004-02_Machtsconcentratie-en-Systeemoverbelasting_vo.9

Status: Concept (open voor publieke reflectie)

Reikwijdte: Publieke besluitvorming, zorgketens, toezichtstructuren, uitvoeringsorganisaties.

Onderdeel van: HPP004 – Vertrouwen als Voorwaarde voor Maatschappelijke Stabiliteit

Reeks: CIV-CARE Poo1 – Normatief kader voor zorg, rechtsbescherming en menselijke maat

1. INLEIDING EN AANLEIDING

Binnen hedendaagse bestuurs- en zorgstructuren is een duidelijke tendens zichtbaar richting schaalvergroting, centralisering van bevoegdheden en dataconcentratie.

Hoewel deze ontwikkeling vaak wordt gemotiveerd vanuit efficiëntie, uniformiteit en risicobeheersing, ontstaat tegelijkertijd een verhoogde kwetsbaarheid voor systeemoverbelasting.

Systeemoverbelasting manifesteert zich niet primair als juridisch falen, maar als verlies van relationele legitimiteit, toename van defensieve besluitvorming en afname van handelingsruimte op uitvoeringsniveau.

Deze sub-positionpaper analyseert machtsconcentratie als governance-risico en positioneert machtsbegrenzing als stabiliteitsvoorwaarde.

2. DOEL EN FUNCTIE VAN DEZE SUB- POSITIONPAPER

Deze sub-positionpaper heeft een analytisch en normatief-verhelderend karakter en beoogt:

- machtsconcentratie te duiden als structureel fenomeen;
- systeemoverbelasting herkenbaar te maken vóór escalatie;
- bestuurlijke kwetsbaarheden inzichtelijk te maken zonder schuldtoewijzing;
- handvatten te bieden voor machtsbegrenzing binnen bestaande kaders.

De paper is niet gericht op individuele organisaties, maar op patronen binnen complexe ketens.

3. NORMATIEF UITGANGSPUNT

Deze sub-positionpaper sluit aan bij de kernprincipes van CIV-CARE Poo1:

- macht is tijdelijk, begrensd en controleerbaar;
- bevoegdheden zijn expliciet en transparant;
- functies zijn gescheiden ter voorkoming van belangenvermenging;
- stabiliteit vereist relationele legitimiteit.

Machtsconcentratie wordt niet per definitie als onrechtmatig beschouwd, maar wel als potentieel destabiliserend.

4. WAT IS MACHTSCONCENTRATIE?

Machtsconcentratie ontstaat wanneer:

- besluitvorming zich ophoopt op één bestuurlijk niveau;
- informatiestromen gecentraliseerd worden;
- toezicht, uitvoering en beoordeling onvoldoende gescheiden zijn;
- discretionaire ruimte op uitvoeringsniveau afneemt.

Deze concentratie kan zowel juridisch gelegitimeerd als organisatorisch efficiënt lijken, maar vergroot afhankelijkheid van het centrale systeem.

5. WAT IS SYSTEEMOVERBELASTING?

Systeemoverbelasting ontstaat wanneer een organisatie of keten:

- meer verantwoordelijkheden draagt dan zij relationeel kan verwerken;
- primair functioneert via risicobeheersing;
- signalen van uitvoeringsniveau niet tijdig absorbeert;
- besluitvorming steeds meer procedureel wordt.

Kenmerken van overbelasting zijn onder meer:

- defensieve dossiervorming;
- toename van escalatieprocedures;
- verlies van handelingsruimte bij professionals;
- groeiend wantrouwen tussen systeem en burger.

Belangrijk: systeemoverbelasting is geen bewijs van incompetentie, maar van structurele spanning.

6. RELATIE TUSSEN MACHTSCONCENTRATIE EN WANTROUWEN

Wanneer macht zich concentreert en besluitvorming ondoorzichtig wordt, ontstaat:

- verminderde herkenbaarheid van verantwoordelijkheden;
- afname van participatie;
- versterking van risicodenken;
- juridisering als correctiemechanisme.

Dit proces leidt niet noodzakelijk tot onrechtmatigheid, maar kan wel leiden tot legitimiteitsverlies.

Wantrouwen is in dit verband geen morele categorie, maar een systeemindicator.

7. GOVERNANCE-IMPLICATIES

Indien machtsconcentratie wordt erkend als stabiliteitsrisico, volgen daaruit de volgende governance-implicaties:

1. Scheiding van functies moet actief worden bewaakt.
2. Transparantie van bevoegdheden moet expliciet zijn.
3. Discretionaire ruimte op uitvoeringsniveau dient behouden te blijven.
4. Participatie moet daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen.
5. Centrale besluitvorming moet controleerbaar en tijdelijk zijn.

Deze implicaties vereisen geen structurele systeemafbraak, maar bewust begrenzen van concentratie.

8. VERHOUDING TOT WET- EN REGELGEVING

Deze sub-positionpaper:

- is aanvullend op de Awb en beginselen van behoorlijk bestuur;
- doet geen afbreuk aan hiërarchische bevoegdheidsstructuren;
- creëert geen nieuwe rechtsnorm;
- respecteert bestaande mandaat- en delegatieregels.

Machtsbegrenzing wordt gepositioneerd als governance-keuze binnen bestaande wettelijke kaders.

9. POSITIONERING BINNEN CIV-CARE P001

Deze sub-positionpaper vormt:

- SHPP004-02 binnen de HPP004-reeks;
- een analytische verdieping van systeemdynamiek;
- een brug tussen vertrouwen (SHPP004-01) en federatieve alternatieven (SHPP004-05).

Zij biedt een normatief referentiekader voor analyse van ketenstructuren en bestuursmodellen.

10. OPEN KARAKTER EN UITNODIGING TOT REFLECTIE

Deze sub-positionpaper is gepubliceerd als concept (vo.9).

CIV-CARE nodigt uit tot:

- bestuurskundige toetsing;
- juridische reflectie;
- analyse vanuit uitvoeringsperspectief;
- praktijkvoorbeelden van systeemoverbelasting.

Niet om centralisatie te veroordelen, maar om stabiliteit te versterken.

11. SLOTVERKLARING

Machtsconcentratie kan efficiënt lijken, maar vergroot kwetsbaarheid wanneer zij niet wordt begrensd.

Systeemoverbelasting ondermijnt niet alleen uitvoeringskracht, maar ook vertrouwen.

Stabiliteit vraagt daarom niet om afschaffing van structuren, maar om transparante, controleerbare en tijdelijke machtsuitoefening.

GOVERNANCE EN VERSIESTANDAARD (CIV-CARE)

Deze sub-positionpaper wordt gepubliceerd volgens de CIV-CARE versiestandaard.

vo.9 – Concept

Inhoudelijk coherent en open voor reflectie.

v1.0 – Vastgesteld kaderdocument

Formeel vastgesteld als normatief referentiekader binnen CIV-CARE Poo1.

PUBLIEKE CALL-TO-ACTION

Deze sub-positionpaper is een uitnodiging tot analyse.

Wij nodigen u uit om:

- signalen van systeemoverbelasting te delen;
- te reflecteren op machtsconcentratie binnen uw organisatie;
- bij te dragen aan governance-modellen waarin stabiliteit relationeel wordt geborgd.

Machtsbegrenzing is geen zwakte, maar voorwaarde voor legitimiteit.